

## I syfte att förhindra en inspelning vid ett förhör har en polis omhändertagit förhörspersonens mobiltelefon och sökt igenom hans jacka utan att det fanns lagstöd för åtgärderna

**Beslutet i korthet:** En man som skulle förhöras som misstänkt ville spela in förhöret med sin mobiltelefon. Polisen tillät inte det utan uppmanade mannen att lämna ifrån sig telefonen. När han vägrade tog polisen telefonen ifrån honom. Polisen sökte även igenom mannens jacka.

Enligt polisen vidtogs åtgärderna med stöd av 23 kap. 9 a § rättegångsbalken. Bestämmelsen syftar till att begränsa en förhörspersons möjlighet att försvåra eller motverka åtgärder i en brottsutredning genom att kommunicera med en annan person. Den kan dock inte användas för att omhänderta exempelvis en mobiltelefon i syfte att upprätthålla ordningen vid ett förhör eller för att en förhørsledare upplever det som obehagligt att en inspelning görs.

Det fanns inte någon risk för att mannen skulle försvåra brottsutredningen om han inte lämnade ifrån sig mobiltelefonen. Polisen saknade därför rätt att uppmana honom att göra det och att omhänderta telefonen. Inte heller hade polisen rätt att söka igenom mannens jacka. Polismyndigheten kritiseras för att detta ändå gjordes och för bristande dokumentation av åtgärderna.

### Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 12 november 2019 förde AA fram klagomål mot Polismyndigheten, polisregion Öst. Han uppgav bl.a. att polisen hade hindrat honom från att göra en inspelning med sin mobiltelefon av ett förhör som hölls med honom i februari 2019. När han satte mobiltelefonen på videoläge och tog en bild på förhørsledarna frågade de vad han gjorde. Efter det tog en polis ifrån honom mobiltelefonen och sökte igenom hans jacka. Polisen letade igenom telefonen utan att hitta någonting.

### Utredning

Polismyndigheten (BB) yttrade sig den 22 april 2020 efter att de berörda befattningshavarna hade fått tillfälle att lämna upplysningar. Yttrandet finns tillgängligt hos JO.

Av de berörda befattningshavarnas redogörelser framgår sammanfattningsvis följande.

Förhöret ägde rum på polisstationen i Jönköping. AA skulle höras som misstänkt och hade varit verbalt aggressiv när han kallades till förhöret per telefon. När förhöret inleddes höll AA en mobiltelefon nära ansiktena på de två förhørsledarna och uppgav att han skulle spela in/filma förhöret. Han skulle också anmäla dem.

Förhørsledarna rådfrågade två kollegor om AA hade laglig rätt att spela in/filma förhöret. Kollegorna anslöt till förhørsrummet och informerade AA om bestämmelsen i 23 kap. 9 a § rättegångsbalken (RB) samt att han inte fick göra en inspelning. AA informerades också om polisens rätt att tillfälligt omhänderta en mobiltelefon vid ett förhör och uppmanades att lämna ifrån sig telefonen. När AA vägrade göra det tog en av poliserna telefonen ifrån honom. I syfte att kontrollera om AA hade någon ytterligare mobiltelefon gjordes därefter en snabb och ytlig genomsökning av hans jacka.

AA visade frivilligt upp bilderna i telefonen för en av poliserna. Han uppmanades sedan att stänga av telefonen och visa att den var avstängd. AA:s agerande var direkt negativt för förhörets genomförande, och förhørsledarna upplevde att AA försökte kontrollera förhörssituationen genom att få dem att känna obehag. De visste inte heller om AA skulle söka upp målsäganden efter förhöret och använda inspelningen som påtryckning mot henne, om han ville försöka underminera förhørsledarna och utöva påtryckning eller om han skulle manipulera inspelningen. AA fick tillbaka telefonen efter förhöret. Förhørsledarna hade inga tankar på att dokumentera förloppet.

Polismyndigheten redogjorde för den rättsliga regleringen och upplyste att myndigheten tagit fram en särskild blankett som är avsedd att användas vid omhändertagande av elektronisk utrustning i samband med ett förhör.

Myndigheten redovisade sedan följande bedömning.

Enligt Polismyndigheten finns det inget rättsligt hinder mot att en person spelar in ett samtal i vilket han eller hon själv deltar. Det finns inte heller något förbud mot att fotografera eller filma polisanställda, förutsatt att polisernas arbete inte hindras. Skyldigheten för en förhörsperson att tillfälligt lämna ifrån sig kommunikationsutrustning enligt 23 kap. 9 a § RB förutsätter att det kan antas att utredningen annars kommer att försvåras (dvs. att det finns kollusionsfara).

Avsaknaden av dokumentation gör det enligt myndigheten svårare att i efterhand bedöma om det fanns en risk att AA skulle använda telefonen på ett sätt som kunde försvåra utredningen eller genomförandet av förhöret. Polismyndigheten ifrågasatte inte att förhørsledarna upplevde AA som aggressiv och hotfull eller att han försökte påverka förhörssituationen. Däremot ansåg myndigheten att det inte var visat att just användningen av mobiltelefonen

utgjorde något konkret hinder mot att genomföra förhöret med AA. Enligt Polismyndigheten är den omständigheten att en polis känner obehag inför att filmas i sin tjänsteutövning inte i sig ett skäl för att hindra någon från att filma. Att AA inte kunde lämna någon förklaring till sitt agerande och att de polisanställda inte visste vad han skulle använda bilderna och inspelningen till är inte heller sådana skäl. Det fanns inte heller något i utredningen som talade för att AA skulle använda inspelningen för att påverka målsäganden eller de polisanställda.

Polismyndigheten ansåg sammantaget att det inte fanns förutsättningar att tillfälligt omhändertaga mobiltelefonen med stöd av 23 kap. 9 a § RB. Därmed saknades även förutsättningar att med stöd av den bestämmelsen kroppsvisitera AA genom att undersöka hans jacka. Enligt Polismyndigheten borde berörda poliser dock ha dokumenterat åtgärderna i enlighet med 23 kap. 9 b § RB. Myndigheten upplyste att all berörd personal inom polisområde Jönköping informerats om den aktuella dokumentationsbestämmelsen och den blankett för dokumentation som tagits fram.

Enligt Polismyndigheten har ingen av de berörda befattningshavarna bekräftat att de har gått igenom AA:s telefon. Myndigheten kunde därför inte uttala sig om vad som hänt. Det fanns dock inte någon skyldighet för AA att visa innehållet i telefonen.

I sitt yttrande lämnade Polismyndigheten också en redogörelse för synpunkter som polisregion Öst hade lämnat inför utredningen hos JO.

Polisregionen ansåg att det måste finnas en rimlig gräns för vad som kan tillåtas vid ett förhör. Syftet med det tillfälliga omhändertagandet av mobiltelefonen och den efterföljande kontrollen av jackan föreföll dock enligt regionen inte stämma överens med ändamålet för bestämmelsen i 23 kap. 9 a § RB då det utifrån involverad polispersonals promemorior saknades uppgifter om att beslutet grundades på kollusionsfara. Enligt regionen skulle dock konsekvenserna kunna bli orimliga om inspelning av förhör blir mer regel än undantag, oavsett om det finns någon kollusionsfara.

### **Rättsliga utgångspunkter**

#### **Skydd mot kroppsvisitation och rätten till egendom**

Det finns ett grundlagsfäst skydd mot kroppsvisitation i 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen (RF). Även artikel 8.1 i Europakonventionen om rätt till skydd för privat- och familjeliv innebär ett skydd mot kroppsvisitation.

Europakonventionen innehåller också bestämmelser om skydd för egendom (se artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen).

Det skydd som regeringsformen och Europakonventionen ger får inskränkas genom lag (se 2 kap. 20 och 21 §§ RF samt artikel 8.2 i Europakonventionen

och artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen). Bestämmelser som inskränker skyddet ska tolkas restriktivt och enligt sin ordalydelse.

#### Tillfälligt omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning vid ett förhör

En person som ska förhöras är skyldig att på tillsägelse tillfälligt lämna ifrån sig elektronisk kommunikationsutrustning som han eller hon bär med sig eller har på sig om det kan antas att utredningen annars försvåras. Om förhörspersonen vägrar får en polis tillfälligt omhänderta utrustningen. (Se 23 kap. 9 a § första stycket RB.)

Om det är nödvändigt för att söka efter elektronisk kommunikationsutrustning och det är föreskrivet fängelse för brottet får en polis kroppsvisitera den som ska höras. Någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får dock kroppsvisiteras endast om det finns synnerlig anledning att anta att utredningen annars kommer att försvåras. (Se 23 kap. 9 a § andra stycket RB.)

Egendom som tas om hand enligt 9 a § ska lämnas tillbaka så snart det inte längre finns skäl för åtgärden och senast vid den tidpunkt då den som ska höras inte längre är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 9 §. Det ska föras protokoll över åtgärder som vidtas med stöd av 9 a §. (Se 23 kap. 9 b § RB.)

Bestämmelsen i 23 kap. 9 a § RB är begränsad till elektronisk kommunikationsutrustning. Begreppet omfattar all slags egendom som kan användas för att kommunicera elektroniskt, t.ex. mobiltelefoner och handdatorer. Annan elektronisk utrustning som inte kan användas för kommunikation, t.ex. en bandspelare, omfattas inte av regleringen. För att bestämmelsen ska bli tillämplig krävs att det kan antas att utredningen kommer att försvåras om egendomen inte tas om hand, dvs. att det finns en kollusionsfara. (Se prop. 2015/16:68 s. 73 f. och 84 f.)

#### **Bedömning**

Det fanns inte stöd i 23 kap. 9 a § RB för att omhänderta mobiltelefonen eller söka igenom jackan

Åtgärderna mot AA vidtogs enligt de berörda befattningshavarna med stöd av 23 kap. 9 a § RB. En mobiltelefon utgör ett typexempel på sådan kommunikationsutrustning som omfattas av bestämmelsen.

En tillsägelse att lämna ifrån sig kommunikationsutrustning eller ett omhändertagande av utrustningen förutsätter att det finns en risk att den som ska förhöras annars försvårar utredningen. Det ska alltså finnas en s.k. kollusionsfara.

Kollusionsfara kan exempelvis ligga i att förhörspersonen, genom att ringa upp eller skicka ett sms-meddelande, varnar en misstänkt gärningsman eller förhindrar en målsägande eller ett vittne från att medverka i utredningen. Kollusionsfaran är som regel mindre om den som ska förhöras inställer sig

frivilligt efter kallelse, än då personen hämtats till förhöret utan att ha kallats i förväg. Om det inte finns något som talar för att det föreligger kollusionsfara är det inte möjligt att med stöd av bestämmelsen ta hand om förhörspersonens mobiltelefon eller annan liknande egendom. (Se prop. 2015/16:68 s. 73 f. och 84 f.)

Bestämmelsen i 23 kap. 9 a § RB syftar alltså till att begränsa förhörspersonens möjligheter att försvåra eller motverka åtgärder i brottsutredningen genom att kommunicera med en annan person. Jag kan inte se att den kan utgöra lagstöd för att omhänderta kommunikationsutrustning exempelvis för att upprätthålla ordningen vid ett förhör eller för att de polisanställda upplever det som obehagligt att en inspelning görs. Bestämmelsen kan inte heller utgöra lagstöd för att omhänderta kommunikationsutrustning i syfte att förhindra att en eventuell inspelning används på ett visst sätt sedan förhöret avslutats.

Jag anser att det framgår av utredningen hos JO att det inte fanns någon risk för att AA kunde försvåra den brottsutredning i vilken han hördes som misstänkt, om han inte lämnade ifrån sig sin mobiltelefon. Kravet på kollusionsfara var alltså inte uppfyllt.

Det fanns således inte stöd i bestämmelsen i 23 kap. 9 a § RB för att uppmana AA att lämna ifrån sig sin mobiltelefon eller att tillfälligt omhänderta den. Det fanns därför inte heller något lagstöd för att söka igenom AA:s jacka efter ytterligare kommunikationsutrustning. Däremot borde ett protokoll ha upprättats eftersom åtgärderna, enligt berörda befattningshavare, vidtogs med stöd av 23 kap. 9 a § RB.

AA har uppgett att en av poliserna gick igenom innehållet i hans telefon efter att den hade omhändertagits. Något stöd för att någon av poliserna skulle ha gjort det går dock inte att finna i de redogörelser som berörda befattningshavare lämnat.

Polismyndigheten kritiseras för att AA uppmanades att lämna ifrån sig telefonen och för att den omhändertogs. Polismyndigheten kritiseras också för att AA:s jacka söktes igenom och för att åtgärderna inte dokumenterades.

Jag ser positivt på att Polismyndigheten skriftligen har informerat berörd personal i det aktuella polisområdet om det dokumentationskrav som gäller enligt 23 kap. 9 b § RB och den blankett som har tagits fram för ändamålet.

#### Avslutande kommentarer

Polisregionen har fört fram att det måste finnas en rimlig gräns för vad som kan tillåtas vid ett förhör och att konsekvenserna skulle kunna bli orimliga om inspelning av förhör blir mer regel än undantag, oavsett om det finns någon kollusionsfara. Polismyndigheten har inte berört den aspekten i sitt yttrande.

Utifrån utredningen i det här ärendet kan jag inte bilda mig någon uppfattning om hur vanligt det är att en förhörsperson vill göra en egen upptagning av

förhöret och hur den situationen brukar hanteras av polisen. Jag gör därför inga uttalanden med anledning av det som polisregionen har fört fram. Jag kan dock komma att återkomma till frågan i min tillsyn över Polismyndigheten.

Ärendet avslutas.